

روح نغمات

ژان دورینگ

ترجمه‌ی سودابه فضاییلی

نشر جیحون

یکی از ویژگی‌های انسان شرقی، عشق به طبیعی زیستن است. انسانی که به دنبال معنویت و صدای مبدأ هستی است. او به دنبال صدای موسیقی درون است که بر روح و جان انسان مراقبه‌گر جاری است. در این میان نگاه به سازهای موسیقی ایرانی چون تار، سه‌تار و تنبور و آشنایی با جایگاه استاد الهی (۱۳۵۳-۱۲۷۴) موسیقی‌دان برجسته‌ی موسیقی مقدس تنبور بس ضروری است. کسی که توانست این موسیقی را از سوئی به سطح یک موسیقی غنی و پیچیده و از سوئی دیگر به موسیقی نوین و علمی ارتقا دهد. نغمات او در عین زیبایی حکایت از سیری چند هزار ساله دارد. کتاب حاضر که توسط ژان دورینگ موسیقی‌شناس و خاورشناس فرانسوی نوشته شده است، سعی دارد خواننده را با استاد الهی، ظرایف موسیقی تنبور، زیبایی‌شناسی تنبور، شیوه‌ی او در موسیقی، تأثیرات خرد و کلانش بر موسیقی، الحان و نغمات تنبور، سیر تحول

ایران چه در دوره‌ی مادها و چه در دوره‌ی هخامنشی نقش به‌سزایی داشته‌اند.

کاوش‌های صورت گرفته نشان می‌دهد که سکاها صنایع چندانی نداشته‌اند و اغلب اشیای کشف شده از گورهای سکایی از راه غارت و تاراج و غنیمت‌جنگی به دست آمده است.

۳- سرگئی‌ای، رودنکو. گورهای یخ‌زده‌ی بسته سبیری.

۴- فرش پازیریک. Volkmar Gantzhorn.

ترجمه‌ی فاطمه میری، مجله‌ی فرش شماره‌ی ۹۱ سال هفتم. ۱۳۸۰، ص ۶۱

۵- فریگی Phrygie نام کشوری بوده است در مرکز آسیای صغیر که از شهرهای مهم آن می‌توان به قونیه، سیزیک، ایدوس، تروا و گوردیوم اشاره کرد.

۶- ماریا. پ زاویتوخینا، Maria pavlovna Zavitou knina باستان‌شناس شوروی (سابق)، دبیرکل بخش تاریخ فرهنگ‌های پیش از تاریخ و مدیر آثار باستانی سبیری در موزه‌ی ارمیتاژ لنینگراد بوده است. وی در طی سالیان متمادی، مدیریت کاوش‌های صورت گرفته در شهرهای هم‌عصر سیتی را در منطقه‌ی کرازنویارسک برعهده داشته است و آثار چندی درباره‌ی باستان‌شناسی سبیری نوشته است.

منابع

- پرویز، عباس. تاریخ دو هزار و پانصدساله‌ی ایران، تهران: انتشارات علمی، ۱۳۴۳

- فیروزمندی، بهمن. ماد، هخامنشی، اشکانی و ساسانی، تهران: جهاد دانشگاهی، ۱۳۷۵

- کخ، هایدماری. از زبان داریوش، ترجمه‌ی پرویز رجبی، تهران: کارنگ، ۱۳۷۷

- به آذین. م. الف. قالی ایران، تهران: ابن‌سینا و فرانکلین، ۱۳۴۴

- تالبوت رایس، تامارا. سکاها، ترجمه‌ی رقیه بهزادی، تهران: انتشارات یزدان، ۱۳۷۰

- ادوارد، سیسیل. قالی ایران، ترجمه‌ی مهین‌دخت صبا، تهران: فرهنگسرا (پساوولی)، ۱۳۶۸.

- Rug and Carpet Encyclopedia
Britanica. Ed 1973. Vol 19 (U.S.A.
1973).

- مجله‌ی پیام یونسکو

- فصلنامه‌ی فرش. اتحادیه‌ی صادرکنندگان فرش ایران

- فصلنامه‌ی فرش. شرکت سهامی فرش ایران

موسیقی، تنبور و... آشنا سازد. از دورینگ قبلاً کتاب‌هایی چون موسیقی و عرفان و ردیف‌سازی موسیقی سنتی ایران را به زبان فارسی دیده‌ام و کتاب حاضر نیز دلپستگی دورینگ را به موسیقی ایرانی نشان می‌دهد.

کتاب در شش فصل و سه پیوست همراه با ضمیمه شناخت‌شناسی تنظیم شده است. عارف و استاد، دگردیسی سنت و موسیقی، روح یک سنت، موسیقی زمینی و آسمانی، قدرت موسیقی، اثر موسیقی، میراث موسیقی استاد الهی، چارچوب مذهبی و آیینی، تنبور فن اجرا و قواعد موسیقی استاد، چگونه شنیدن فصول و پیوست‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

دورینگ با استاد چند باری در اواخر عمرش ملاقات داشته است، اما به لحاظ آن که او را در هنگام نواختن موسیقی ندیده، خود را در حدی نمی‌داند که در مورد اجرای او گواهی دهد، ولی اثر موسیقی او را حس کرده است. به نظر دورینگ، هرچند موسیقی الهی اغلب از محدوده‌ی قراردادی عرصه‌ی زیبایی‌شناسی هنر فراتر می‌رفت، اما ضرورت‌های هنری موسیقی‌اش هرگز مانعی بر عملکرد عرفانی این موسیقی نبود. در واقع استاد الهی میراث آهنگ‌های مقدسی را که در اختیار داشت به سطح یک هنر علمی و پیچیده رسانید.

دورینگ در این کتاب به معرفی موسیقی استاد الهی و آن چه این موسیقی را به وجود آورده است، هم‌چنین آنچه را در زمینه‌ی این هنر و ابعاد آن، اعم از مادی یا معنوی، ظاهری یا باطنی، بیان کرده مورد مذاقه قرار داده است.

البته این کتاب تنها به بررسی شکل خاص موسیقی او محدود نشده، بلکه فلسفه‌ی هنر استثنایی او و عقایدش درباره‌ی مفهوم عمیق و هدف نهایی موسیقی را نیز مورد ملاحظه قرار می‌دهد. دورینگ انگیزه‌ی اصلی نوشتن این کتاب را در اختیار داشتن انبوهی از داده‌های دقیق و قابل استناد، به ویژه اخبار خود - زندگی‌نامه‌ای (اتوبیوگرافی) در مورد چنین موسیقی‌دانی و مشی او می‌داند. در واقع اخبار تذکره‌ها، نوارهای ضبط شده، گواهان، دستورهایی درباره‌ی اجرا، فن موسیقی و آموزش آن، توصیفاتی درباره‌ی قدرت موسیقی و بُعد اخلاقی و مذهبی آن، عاملی بوده برای دسترسی به موسیقی او.

بخش عمده‌ی این اثر از خود استاد فراهم شده که توسط چند نفر ثبت گردیده است. مطالب گردآوری شده در طول سال‌ها، اصول عقاید و فلسفه‌ی استاد الهی را بیان کرده و می‌تواند منبع موثقی باشد درباره‌ی زندگی و عقایدش و البته بر این همه گواهی و یادداشت‌های کوچک‌ترین پسرش شاهرخ الهی نیز افزوده شده است که به گفته‌ی دورینگ وارث موسیقی استاد و بزرگ‌ترین استاد زنده‌ی تنبور است.

مصاحبه‌ی طولانی با او در طی سال‌ها در شکل‌گیری و تنظیم این کتاب نقش مهمی برعهده داشت. تحلیل‌هایی نیز در باب مفهوم موسیقی و سازوکار اثرات موسیقی نیز مدیون دکتر بهرام الهی است که عقایدش در این باره براساس تجربه‌های شخصی و تمرین موسیقی بوده و کاملاً مبتنی بر مسیر تفکر پدرش می‌باشد.

موسیقی استاد الهی تا سال‌های آخر عمرش، جز در مجمع محدودی برگزار نمی‌شد. از این رو بُعد خاص عرفانی آن مورد توجه قرار می‌گرفت اما جنبه‌ی زیبایی‌شناسی یا هنری آن، فقط به طور ضمنی درک می‌شد.

در نتیجه کتاب حاضر، موسیقی استاد را در حدی که شایسته او باشد بررسی کرده است. استادی که از کودکی با نواختن تنبور آشنا شده بود و توانست تحولی عظیم در رپرتوار سنتی تنبور و نغمات ساده و ابتدایی آن پدید آورد.